

Özet

Klasik Türk Edebiyatı metinlerinin incelenmesinde başvurulan yöntemlerden biri olan şerh metodu, genellikle dinî ve tasavvufî içerikli metinlerin incelenmesinde kullanılmıştır. Bu yönden Mevlâna Celâleddin Rûmî'nin *Mesnevî-yi Şerîf*'i şerh metodunun en fazla kullanıldığı eserlerden biridir. Bunda eserin evrensel konular içermesiyle birlikte Mevlâna'nın kullandığı sembolik dilin arkasına gizlenmiş olan manevi mesajların açığa çıkarılmak istenmesi de etkili olmuştur. Bu amaçla birçok şârih tarafından farklı dillerde ve farklı yerlerde şerh edilmiştir. XX. Yüzyılın önemli sûfîlerinden olan Ken'ân Rifâî *Şerhli Mesnevî-i Şerîf* adlı mesnevi şerhiyle bu şârihlerden birisi olmuştur.

Şerhli Mesnevî-i Şerîf adlı mesnevi şerhiyle ilgili bu kitap bölümünde verilen bilgiler 1973 yılında Hülbe yayınları tarafından basılan kaynak esas alınarak hazırlanmıştır. Bu kitap bölümü Ken'ân Rifâî'nin yapmış olduğu mesnevi şerhini kullanılan metodlar, faydalanılan kaynaklar ve tercih edilen örnekler açısından muhabata tanıtmayı amaçlamaktadır. Öncelikle Ken'ân Rifâî'nin hayatı, tasavvufî kimliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra ise eserin şerh metodu ve kaynakları hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mesnevî, Türkçe Mesnevî Şerhleri, Ken'ân Rifâî, Şerhli Mesnevî-i Şerîf

Ken'ân Rifa'i And Mathnawi With Commentary

Abstract

The commentary method, which is one of the methods used in the study of Classical Turkish Literature texts, has usually been used in the study of texts with religious and mystical content. In this respect, Mevlâna Celaleddin Rumi's *Mesnevi* is one of the works in which the commentary method is used the most. The reason for this, the commentators desire to reveal the spiritual messages hidden behind the symbolic language used by Mevlâna and also the work has

* Arş. Gör., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, hacer.ozkul@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1668-5257

universal topics. For this purpose, it has been commented by many commentators in different languages and in different places. Ken'ân Rifai, one of the important sufis of the Twentieth Century, became one of these commentators with his mathnawi commentary called *Şerhli Mesnevî-i Şerif*.

The information given in this section of the book about the commentary of the Mesnevi called *Şerhli Mesnevî-i Şerif* has been prepared based on the source published by Hülbe publications in 1973. This book section aims to introduce the mathnawi commentary made by Ken'ân Rifai to the addressee in terms of the methods used, the sources used and the preferred examples. Firstly, information is given about Ken'ân Rifai's life, mystical view and works. Later, information was given about the commentary method and sources of the work.

Keywords: Mathnawi, Mathnawi Commentaries in Turkish, Ken'ân Rifâi, *Şerhli Mesnevî-i Şerif*.

Giriş

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'nin Mesnevî-i Ma'nevi'si uzaktan yakından tüm dünyanın haberdar olduğu bir eserdir. İçerdiği toplumsal mesajlarla bugün bile işlevselliğini hala korumaktadır. Bununla birlikte *Mesnevî-i Manevî* adından da anlaşılacağı üzere manalarla, sırlarla dolu bir eserdir ki bu yönüyle sürekli açıklanmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple bugüne kadar birçok şârih tarafından farklı dillerde ve farklı yerlerde çeşitli şerhlere tabi tutulmuştur. 20. yüzyılın önemli sûfi ve şeyhlerinden Ken'ân Rifâi de *Şerhli Mesnevî-i Şerif* adlı şerhiyle bu kervana katılmıştır.

Bu kitap bölümünde öncelikle Ken'ân Rifâi'nin hayatı ve eserleri hakkında kısa bilgi verilmiş, ardından *Şerhli Mesnevî-i Şerif* adlı kitabı tanıtılmıştır.

1. Ken'ân Rifâi'nin Hayatı ve Eserleri

1.1. Hayatı

Yirminci yüzyılın önemli şeyhlerinden biri olan Ken'ân Rifâi (öl. 1950), 1867 tarihinde Selânik'te dünyaya gelmiştir.³⁰⁶ Babası, Filibe hânedanından olup Hacı Hasan Bey'in oğlu Abdülhalim Bey, annesi ise Kafkas asıllı Hatice Cenân

³⁰⁶ Yalçinkaya, Ken'ân Rifâi'nin Mesnevi Sohbetleri, 296-300; Mehmet Demirci, "Ken'ân Rifâi'nin Mânevi Dünyası", Bir Yirminci Yüzyıl Münevver Ken'ân Rifâi Sempozyumu Bildiri Kitabı, ed. Fulya Bayraktar (İstanbul: Cenân Eğitim Kültür ve Sağlık Vakfı Neşriyatı, 2015), 61-68

Hanım'dır. Babası Şarkî Rumeli vilâyetlerinde Filibe murahhası olarak görev yaptıktan sonra İstanbul'a giderek Fatih Hırkaîşerif'te satın aldığı bir konağa yerleşmiştir. Posta Telgraf Nezâreti sicil başmüdürlüğü ve telgraf nâzırlığı görevlerinde bulunmuştur. Dedesi Hacı Hasan Bey, Filibe hanedanına mensup olup bir müddet Alâiye Kaymakamlığı'nda bulunmuştur. Ken'ân Rifâî'nin mensup olduğu Filibe hanedanı bölgede geçmişi oldukça eskiye dayanan nüfuzlu bir ailedir (Yalçınkaya, 2020: 103). 1876 Bulgaristan ayaklanmasının ardından ailesiyle birlikte İstanbul'a yerleşen Rifâî, hemen akabinde Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'ne kaydını yaptırmakla 1888'deki mezuniyetine kadar tahsiline devam etmiştir. İstanbul'da Galatasaray Lisesini bitirdikten sonra Babıali Hariciye Kaleminde vazife almış, Acem Mektebi'nde tabiat muallimliği yaparken Posta-Telgraf Nezâreti'nde Alman müşavir Groll'un muavinliğine getirilmiş, bu arada da Hukuk Fakültesi'ne devam etmiştir.

Galatasaray Sultânîsi onun tasavvufî şahsiyetinin şekil almaya başladığı bir mekân olması yönünden önemli bir vasaftır. Galatasaray Sultânîsi, 19. yüzyılda devlet hizmetinin üst kademelerinde görevlendirilmek üzere yönetici yetiştirmeye yönelik açılan kurumlar içerisinde en önemlilerden biriydi (Şişman, 2002: 323). Galatasaray Sultânîsi, Osmanlı Devleti'nin Batı'ya açılan bir penceresi olduğu kadar, öğrencilerini formel manada Doğu kültür ve geleneğiyle de tanıştıran devrin en etkili kurumlarından biriydi (Tekeli, 1983: 657). Bu kurumda Doğu'dan Batı'ya birçok klasik dil talebelere öğretilmekle birlikte akaid ve ahlâk bilgisine yönelik dersler de bulunmaktaydı. Recâizâde Mahmud Ekrem (öl. 1914), Muallim Nâci (öl. 1893), Muallim (Ahmed) Feyzi (öl. 1910), Ali Suâvi (öl. 1878) ve Mehmet Zihnî Efendi (öl. 1919) Ken'ân Rifâî'nin Sultânî'deki hocaları arasındaydı.³⁰⁷

Ken'ân Rifâî, Galatasaray Sultânîsi'nden mezuniyetinin ardından kendini maarif çatısı altında bularak sırası ile Balıkesir İdadisi, Adana, Manastır, Üsküp, Trabzon Maarif Müdürlükleri, daha sonra Numune-i Terakki ve Medine-i Münevvere İdadi-i Hâmidî Müdürlükleri yapmıştır. Tekrar İstanbul'a döndükten sonra Erkek Muallim Mektebi Fransızca hocalığı, Tedkikat-ı İlmiye Encümen Azalığı, Darüşşafaka Müdürlüğü ve Meclis-i Maarif Azalığı vazifelerinde bulunmuş, emekliliğinden sonra da on üç sene Fener Rum Lisesi'nde Türkçe hocalığı yapmıştır.

³⁰⁷ Sâmîha Ayverdi vd., Ken'ân Rifâî ve Yirminci Yüzyılın Işığında Müslümanlık (İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2003), 24-25.

1.2. Tasavvufî Kimliği

İlk görev yeri Balıkesir tasavvufa intisap ettiği şehir olması bakımından Rifâî'nin hayatında ayrı bir yeri vardır. Rifâî, ilk tasavvuf neşvesini annesi Hatice Cenân Hanım'dan almış olmakla birlikte resmî anlamda ilk tasavvuf terbiyesini, Balıkesir'de bulunduğu sırada Kadirî-Üveysî meşrep ve sivil giyimli bir şeyh olan Filibeli Şeyh Edhem Efendi'den (öl. 1893[?]) almış ve onun gözetiminde Kadirî usûlü ile seyr ü sülûkunu tamamlamıştır (Tahralı, 2018: 20-21).

Ken'an Rifâî'nin, Balıkesir'deki sülûkundan bahsetmeden önce, annesinden aldığı mânevî-tasavvufî terbiyeden kısaca bahsetmek gerekir. Hatice Cenân Hanım, mizaç olarak tefekkür ve tezekkürü seven, az konuşmayı tercih eden bir kadındır. Filibe'de ikamet ettikleri dönemde, Filibeli Edhem Efendi'ye intisap etmiş ve onunla birlikte Niyâzî-i Mısırî Divânı'nı okumuştur. Araz'ın bildirdiğine göre Hatice Cenân Hanım yeryüzündeki her zerreyi Hakk tecellisi olarak görmekte ve Hakk sevgisinin ancak halkı sevmekle kemâle ereceğine inanmaktadır. Oğlu Ken'an Rifâî'ye verdiği nasihat, ana-oğul arasındaki etkileşimi görmek bakımından dikkat çekicidir:

İnsanları seveceksin, senin içinde tükenmez af, merhamet ve müsâmaha hazineleri var. Onun için yalnız insanları değil, bütün mahlûkatı aynı yorulmaz hız ve aynı tükenmez iştiyakla seveceksin. Sende mevcut cevherleri cömertçe harcamalısın. İnsanları insanlara iştirak ederek, hatalarında ve sevaplarında onlarla bir olarak seveceksin. Doğumları ile çoğalıp ölümleri ile eksilecek kadar onlardan olacaksın. Senin bir insan olarak vazifen, insanların yüzünü müşterek samimi bir gayeye bir ideale çevirmektir ve bunun birçok yolları vardır. Fakat en kestirme, en güzel, en büyük yol aşk ve iman yoludur. Hudutsuz bir insanlık aşkı... beşeriyetin tek selâmet kapısı her zaman budur. İnsan kemâle, beşerîlikten ulûhîliğe, kısacası Allah'a ancak bu yoldan ulaşır.³⁰⁸

Balıkesir'de iken Filibeli Edhem Efendi'nin terbiyesinde Kadirî usûlüne göre seyr ü sülûkunu tamamlamıştır. Mânevî açıdan son derece verimli geçen bu dönemin öne çıkan iki önemli unsuru vardır: Riyâzet ve mûsikî eğitimi. Edhem Efendi, İstanbul'dan kalkarak genç müridinin yanına gelir ve bir metod dâhilinde seyr ü sülûkun çeşitli basamaklarını geçmesi konusunda onu zorlamaya başlar. Böylece riyâzata başlayan Rifâî, burada ikamet ettiği on bir ay boyunca kuru

³⁰⁸ Ayverdi vd., Ken'an Rifâî ve Yirminci Yüzyılın Işığında Müslümanlık, 18

ekmek ve zeytinden ibaret olan bir perhize devam etmiştir.³⁰⁹ Bir hocasından gördüğü öğrenimle ney meşk etmeyi öğrenen Rifâî ilerleyen yıllarda musiki yönünü kuvvetlendirerek, güfteleri ona ait olan birçok ilâhî bestelemiştir.

Ken'ân Rifâî, Manastır'da iken, mürşidi Edhem Efendi onun yanına gelmiş ve yakında bu dünyadan ayrılacağı haberini vermiştir. Bir yıl önce İstanbul'dan ayrılırken Hatice Cenân Hanım'a da yakın zamanda vefat edeceği ve dolayısıyla bir daha dünya gözüyle görüşemeyeceklerini bildirmiştir.³¹⁰ Rifâî, Manastır'dan ayrıldıktan üç ay sonra, mürşidinin vefat ettiği haberini almıştır. Edhem Efendi vefat ettiğinde kırk beş yaşındadır. Rehber-i Sâlikin adlı eserinde Rifâî, Edhem Efendi'nin vefatından sonra mânâda kendisine hilâfet vazifesi tevdi ettiğini kaydetmektedir.³¹¹

Ken'ân Rifâî için Medine dönemi, mânevî açıdan olgunluğa eriştiği bir zamandır. Rifâî, oradayken aldığı mânevî bir işaretle Medine şeyhü'l-meşâyihî olarak bilinen Hamza er-Rifâî'ye intisap eder ve üç yıl boyunca onun tekkesine hizmet ederek, Rifâî usûlü ile seyr ü sülûkunu tamamlayıp icâzet alır. Rifâî, Medine'den İstanbul'a dönüşünden yaklaşık dört yıl sonra Fatih semtinde Kırtay Sokak'ta kendi ikamet ettiği konağın avlusunda *Ümmü Ken'ân Dergâhı*'nı açar. Fatih'te Altay semtinde bulunması nedeniyle, "*Altay'daki Rifâî Dergâhı*" anlamında bu şekilde anıldığı ve zamanla kullanımın yaygınlaşmış olduğu anlaşılmaktadır (Yüksel, 1994: 111-112). Ken'ân Rifâî, bu tarihten itibaren Ümmü Ken'ân Dergâhı'nda Rifâî seyr ü sülûku üzere müridlerin terbiyesiyle ilgilenmeye başlamış, 1925 yılında tekke ve zaviyelerin ilgasına kadar bu görevine devam etmiştir. Haftanın belli günleri âyin ve takrirler için tahsis edilmiştir³¹²

Ken'ân Rifâî, sosyal bilimler, dil ve ahlak alanında dersler verdiği gibi fen bilgisi, sanayi, zirâat, sağlık bilgisi gibi dersler de vermiş; bu derslerinde tabiat güzellikleri ve eşyâdaki Hakk tecellisine dikkat çekerek, pozitivizmin hâkim olduğu bir çağda geleneksel insan ve âlem anlayışına vurgu yapmıştır. Rifâî, teknik

³⁰⁹ Tasavvuf tarihinde bu tür riyâzâtın örnekleri çoktur. Ekmek ve zeytin tasavvuf terbiyesinde kullanılan geleneksel bir perhiz metodudur. Ayverdi bu dönemi değerlendirirken, bu suretle "asgariden asgari ile yaşamanın zevkini" duyduğunu kaydeder. Tasavvufta riyâzat türleri ve yeme-içme ile ilgili riyâzâtın tekâmül sürecindeki hızlandırıcı rolü için bk. Öncel Demirdaş, "Riyazet Eğitimi ile Gerçekleşen Mânevî Olgunluk", Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi 11/1 (2011), 79-90; Süleyman Uludağ, "Riyâzet", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/143-144.

³¹⁰ Ayverdi vd., Ken'ân Rifâî ve Yirminci Yüzyılın Işığında Müslümanlık, 40

³¹¹ Rifâî, Rehber-i Sâlikin, 20-21.

³¹² Gürbüz Ertürk, "Ümmü Ken'ân Dergâhı", Rahmet Kapısı: Uluslararası Kenan Rifâî Sempozyumu (İstanbul: Nefes Yayınları, 2017), 153-159.

ilerlemelerin insanlığın gayesi olarak telakki edildiği bir dönemde tasavvufi geleneğin insan için teklif ettiği gâyeye dikkat çekmektedir.

Ken'ân Rifâî, Cumhuriyet Türkiye'si döneminde emekliliğinden sonra çeşitli özel kurumlarda öğretmenlik görevine devam etmiştir. Bu dönemde mânevi sohbetlerini yalnızca aile çevresinde sürdürmüştür. 1950 yılından vefat etmiştir. Türbesi İstanbul Merkez Efendi kabristanındadır.

1.3. Eserleri

Ken'ân Rifâî'nin eserleri şu şekildedir: Muktezâ-yı Hayât, Kırk Derste Arapça, Rehber-i Sâlikîn, Tuhfe-i Ken'ân, Seyyid Ahmed er-Rifâî, İlâhiyât-ı Ken'ân, Mesnevi Hatıraları, Sohbetler ve bu çalışmada ele alacağımız *Şerhli Mesnevî-i Şerif* tir.

2. *Şerhli Mesnevî-i Şerif*

Eser Mevlâna'nın Mesnevî'sinin birinci cildinin şerhini ihtivâ etmektedir. Dergâhtaki mesnevî takrîrleri esnasında Ziya Cemâl Büyükaksoy, Semîha Cemal ve Sâmiha Ayverdi gibi talebelerinin tuttuğu notların daha sonra bir heyet tarafından karşılaştırmalı olarak düzenlenmesiyle oluşturulmuştur. Söz konusu derleme heyette bulunan Nihad Sami Banarlı'nın kalemîyle günümüz Türkçesine kazandırılmıştır (Yalçınkaya, 2012: 11-12).

2.1. Şârihin Maksadı

Şârihlerin şerhlerini yazma maksadı genellikle şerh ettiği metnin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır. Ken'ân Rifâî de Mesnevî'nin yalnızca I. cildinin şerhini yapmıştır. İlk cildi şerh eden şârihlerin, diğer ciltleri şerh etmemelerinin en ortak sebebi, ömürlerinin diğer ciltleri şerh etmeden son bulmasıdır. Annemarie Schimmel'e göre ise bâzı şârihler, ilk on sekiz beytin de içinde olduğu birinci cildin şerhinin yeterli olduğunu düşünmüşlerdir (Güleç, 2008: 155-156).

2.2. *Şerhli Mesnevî-i Şerif* in Şerh Metodu

Bu eserde şârih, Mesnevî'nin dibâcesini şerh etmeden doğrudan seçtiği beyitlerle şerhe başlamıştır. Daha önceki şerhlerde şârihler şerhlerini beyitler hâlinde yani beyit beyit yapmış ya da üçer dörder beyti birlikte şerh etmişlerdir.

Rifâî ise ilk olarak on sekiz beytin mensur şekilde tercümelerini vermiş ve ardından beyitlerin numaralarını vermeden fakat sıralı ve toplu bir şekilde şerh etmiştir. Bu bakımdan telhis nitelikli bir şerh olduğunu söylemek mümkündür. Bir başka deyişle şerhlerinin açıklamasını uzun tutmamış yalnızca beyitlerin tercümesini uzun tutmuştur.

Eserin dili ise oldukça sade ve anlaşılır bir şekildedir. Seçilen âyet ve hadisler, tarihi ve dinî olaylar ve günlük hayattan alınan örnekler de onun kullandığı üslubun ne kadar açıklayıcı ve anlaşır olduğunun bir göstergesidir. Bu konuda Yalçinkaya (2012: 297) şu şekilde ifade eder: “Tercümenin Türk dilinin o zamanki kullanımına uygun bir lisan ile yapıldığı anlaşılmaktadır. Öyle ki bazı ifadelerin akıcılığından sanki metnin aslının Türkçe olduğu hissini veren bir tabiiilik duyulur.”

Rifâî, lügat izahına ihtiyaç duyduğu kelimelerin anlamları hakkında açıklamalar yapar ve kelimeleri beyitlerle ilişkilendirerek şerhini yapar:

“Ney, bir taraftan yazı yazan kalemdir ve aziz bir vâsıttır. Diğer taraftan ney, erenlerin bir sembolüdür.”, “Tasavvufta bu dereceye varmaya “fenâfillah” denilir. Bu derece, beşerin, aslında geçici olan, hatta bir vehim olan vücudunu yani nefsini yok etme, nefsin bütün ihtiraslarının üstüne yükselme derecesidir.”, “Sübhan, her türlü noksandan her türlü kusurdan ve bilhassa beşerî vasıflardan ârî ve münezze olan Allah demektir.”

Rifâî, Mesnevî’de geçen âyet ve hadisleri açıklamakla beraber kendi görüşlerini desteklemek adına diğer âyet ve hadislerden, sahabe sözlerinden de çokça faydalanmıştır:

“İzâ câe’l-kazâ umiye’l-basar” âyetini³¹³ hatırla. Orada kazâ gelince göz görmez olur, deniyor.”, “Hazret-i Muhammed’in, “Ben ilmin Medine’siyim Ali de kapısıdır” buyurması da bu nükteyi tamamlar.”, “Kur’an-ı Kerim’deki Beled Sûresini oku! (...) Orada “Yemin ederim bu beldeye ki, orada sen oturuyorsun. Ve babaya ve oğula da yemin ederim ki biz insanı meşakkate, güçlüğü mâruz olmak üzere yarattık” buyrulur.”, “Hazret-i Ali’nin şu sözlerini hatırla! O buyurur ki: “İnsanı iki şey helâk eder. Biri nefsinin arzûsuna uymak öteki medh ü senâ edilmeyi sevmek.”

Rifâî kendi düşüncelerini desteklemek amacıyla sahabelerin hikâyelerinden, günlük ve tarihi olaylardan da faydalanmıştır. Bununla birlikte sûfîlerin hayat hikâyelerini, onların kerâmetlerini, şiirlerini ve ilâhilerini de bu şerhine dâhil

³¹³ Metinde bu cümlelerin âyet olduğu belirtilmişse de böyle bir âyet bulunmamaktadır.

etmiştir. Pozitif ilimlerden örnekler edebî eserlerden örnekler ve alıntılar ve Kitab-ı Mukaddes'ten bölümler de yine Rifâî'nin faydalandığı kaynaklar arasındadır.

2.3. Şerhli Mesnevî-i Şerîf'in Kaynakları

2.3.1. Peygamber Kıssaları

Şârihlerin faydalandığı önemli kaynaklardan biri Kur'an kıssalarıdır. Mevlâna, *Mesnevî-yi Şerîf*'inde Hz. Muhammed'den, Hz. Musa'dan, Hz. İsa'dan, Hz. Yusuf'tan, Hz. Süleyman'dan, Hz. Nuh'tan, Hz. İdris'ten, Hz. Yakup'tan, Hz. İbrahim'den (Hz. Halil) çeşitli vesilelerle bahsetmiştir. Dolayısıyla Ken'ân Rifâî de Hz. Muhammed, Hz. Musa, Hz. Yakub, Hz. Yusuf, Hz. Âdem, Hz. Ömer, Hz. İbrahim ve Hz. İsa'dan bahsetmiştir.

2.3.2. Diğer Şahsiyetler

Ken'ân Rifâî dinî şahsiyetlerden faydalanmakla birlikte edebî şahsiyetlerden ve eserlerinden de faydalanmıştır:

Hz. Ali, Hâtem-i Asamm, Ebû Hafs, Hakîm Senâî, Bayezid-i Bistâmî, İbn Arabî, Şeyh Hasan Ebû Şâzelî, Mevlâna, Yunus Emre, Gülşehrî (*Feleknâme*), Âşık Paşa (*Garibnâme*), Süleyman Çelebi (*Mevlid*), Bağdatlı Rûhî, Fuzûlî, Ankaravî, Neşâtî, Nedîm, Yahya Kemal.

Bu isimleri bazen yalnızca isimleriyle zikretmiş bazen ise onların eserlerinden yaptığı alıntılarla şerhini desteklemiştir.

Sonuç

Ken'ân Rifâî'nin 20. yüzyılda verdiği mesnevi sohbetlerinin ders notlarının birinci cildinden oluşan *Şerhli Mesnevî-i Şerîf*i birçok yönden dikkate değer bir eserdir. Özellikle eserin dili oldukça sade ve anlaşılır bir şekildedir. Kullandığı âyet ve hadîsler, tarihî ve dinî olaylar ve günlük hayattan alınan örnekler de onun kullandığı üslubun ne kadar açıklayıcı ve anlaşılır olduğunun bir göstergesidir.

Eseri farklı kılan bir diğer önemli özellik ise eserin telhis bir şekilde ve irticâlen oluşturulmuş olmasıdır. Bir başka deyişle eser doğaçlama şekilde ve özetleyici niteliktedir. Eserde beyitler uzun uzun şerh edilmemiş aksine anlaşılır olmak maksadıyla özet bir şekilde ifade edilmiştir. Beyitlerin tercüme kısımları ise mensur bir şekilde şerhlere göre nispeten daha uzun ifade edilmiştir. Doğaçlama olması ise şerhin dergâhta yapılan takrîrlerden meydana geliyor olması ile ilgilidir.

*Şerhli Mesnevî-i Şerif*te faydalanılan kaynakların sayısının ve türünün çokluğu da diğer bir önemli noktadır. Ayet ve hadisler ve onlar için başvuru olan tefsirler, peygamber kıssaları, sahabeler ve sûfiler ve onların hayat hikâyeleri, bazı mutasavvıfların eserleri ve bunların bazılarının içeriğinden alıntılar Rifâî'nin başvurduğu kaynaklardır.

Ken'ân Rifâî'nin *Şerhli Mesnevi-i Şerif* adlı eseri tasavvufî anlayışın çeşitli vasıtalarla en anlaşılır şekilde ortaya konması yönünden 20. yüzyılın dikkate değer şerhlerinden biridir.

Kaynakça

- Ayverdi, S., Erol, S., Araz, N. ve Huri S. (2003). *Ken'ân Rifâî ve Yirminci Asrın Işığında Müslümanlık*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Demirci, M. (2015). Ken'ân Rifâî'nin Mânevî Dünyâsı. F. Bayraktar (Ed.), *Bir Yirminci Yüzyıl Münevveri Ken'ân Rifâî Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (61-68), İstanbul: Cenân Eğitim Kültür ve Sağlık Vakfı Neşriyatı.
- Demirdaş, Ö. (2011). Riyazet Eğitimi ile Gerçekleşen Manevî Olgunluk. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 11/1, 79-90.
- Ertürk, G. (2017). Ümmü Ken'ân Dergâhı. *Rahmet Kapısı: Uluslararası Kenan Rifâî Sempozyumu içinde*. (ss.153-159.), İstanbul: Nefes Yayınları.
- Güleç, İ. (2008). *Türk Edebiyatında Mesnevî Tercüme ve Şerhleri*, İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Rifâî, K. (2018). *Rehber-i Sâlikîn, Sâliklerin Rehberi*. Haz. Mustafa Tahralı. İstanbul: Cenân Eğitim, Kültür ve Sağlık Vakfı Neşriyatı.
- Rifâî, Kenan (1973). *Şerhli Mesnevî-i Şerif*, İstanbul: Hülbe Yayınları.
- Şişman, A. (2002). Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (13, 323-326. ss.), İstanbul: TDV Yayınları.
- Tekeli, İ. (1983). Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Eğitim Kurumlarının Gelişimi. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* içinde (3/657. ss.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uludağ, S. (2008). Riyâzet. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (35/143-144 ss.). İstanbul: TDV Yayınları.
- Yalçinkaya, A. E. (2012). *Ken'ân Rifâî'nin Mesnevî Sohbetleri*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yalçinkaya, A. E. (2020). Son Dönem Osmanlı Şeyhlerinden Ken'ân Rifâî: Hayatı, Eserleri ve Tasavvuf Anlayışı. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 11 (24), 98-128.
- Yüksel, A. (1994). Ümmü Ken'ân Tekkesi. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* içinde (6/111-112. ss.), İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.